

Педагогічні задачі як діагностичний інструмент дослідницьких умінь студентів

Н. О. Дяченко

Інститут вищої освіти Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: n_dyachenko@ihed.org.ua

Paper received 27.11.2016; Accepted for publication 05.11.2016.

Анотація. У статті запропоновано вирішення одного з завдань, що стосується діагностики дослідницьких умінь студентів другого рівня вищої освіти. У процесі дослідження з'ясовано, що використання педагогічних задач є дієвим інструментом для діагностики дослідницьких умінь. Представлено методичні рекомендації з діагностики дослідницьких умінь студентів. Запропоновано приклади сценаріїв (задач) для студентів відповідно до визначених у методичних рекомендаціях дослідницьких умінь.

Ключові слова: педагогічні задачі, діагностика дослідницьких умінь, методичні рекомендації, другий рівень вищої освіти.

Вступ. Одним із пріоритетних завдань реформування вищої освіти є посилення уваги до науково-дослідницької діяльності, що проводиться у вищих навчальних закладах. Всі ці кроки призвели до того, що освітній процес швидкими темпами збагачується науковими дослідженнями, методичними розробками, навчальними посібниками стосовно формування науково-дослідницької компетентності у студентів вищих навчальних закладів. Відповідно до існуючих розробок з формування цієї компетентності виділяється той факт, що їх кількість порівняно з працями щодо її діагностування, значно перевищує в обсягах. Тому актуальним стає питання, що стосується перевірки сформованості дослідницьких умінь, що входять до науково-дослідницької компетентності.

Огляд публікацій за темою. Проблема формування дослідницьких умінь та організації науково-дослідницької діяльності в університетах висвітлена в працях В. Базелюка, Н. Князян, О. Рогозіної, Н. Тітаренко, Ю. Скиба та ін. Науковці Л. Кондрашова, Н. Недодатко, А. Усова наголошують на необхідності формування дослідницьких умінь студентів. На думку Степанюк К. [5] поза увагою науковців залишається вивчення потенціалу проєктної діяльності у формуванні дослідницьких умінь. Діагностику сформованості дослідницьких умінь займалися І. Раєвська [4] (вчителі початкових класів), Н. Дівінська [2] (студенти ВНЗ), К. Степанюк, О. Ярошенко [6] та ін. Аналіз наукових праць показав, що недостатньо уваги приділяється оформленню та змісту діагностичних завдань, найчастіше їх представляють у вигляді тестів. Проте, на наш погляд, дієвим діагностичним інструментом перевірки сформованості дослідницьких умінь студентів, виступають педагогічні задачі.

Мета. Надати рекомендації з використання педагогічних задач в навчальному процесі як діагностичного інструменту сформованості дослідницьких умінь студентів та ознайомити зі змістом цих задач, розроблених відповідно до сформульованих дослідницьких умінь.

Матеріали і методи. Для розв'язання поставленого завдання визначені дослідницькі вміння, розроблено методику діагностики дослідницької компетентності, сформульовано критерії та рівні її сформованості, створено бланк самооцінки розвитку дослідницьких умінь студентів. З метою перевірки рівня сформованих дослідницьких умінь студентів

використовувався метод розв'язування педагогічних задач.

Результати та їх обговорення. У доповіді Гражини Шилинг (м. Гданськ, Польща) про концепцію валідації ефектів навчання, яка прозвучала у рамках XI міжнародної науково-практичної конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (24-26 листопада 2016 р.), звернено увагу на те, що: «легко перевірити знання у студента, проте дуже складно перевірити, що вміє студент. Існує проблема і в тому, що студент не може оцінити власні вміння»[1]. В цьому контексті, необхідно згадати, що процес формування умінь потребує певної оцінки як з боку викладачів, так і з боку студентів (самооцінка). За допомогою методів педагогічної діагностики доцільно проводити аналіз навчального процесу та визначати його результативність. У той же час, викладач, орієнтуючись на результати діагностики, проводить внутрішню чи зовнішню корекцію навчального процесу, планує наступні його етапи.

Тому для розв'язання поставленого завдання, з метою діагностування дослідницьких умінь студентів, співробітниками відділу інтеграції вищої освіти і науки Інституту вищої освіти НАПН України розроблено «Методичні рекомендації з діагностування дослідницьких умінь студентів». Зміст рекомендацій викладено у підрозділах, що стосуються сутності та змісту поняття «дослідницька компетентність»; в яких розглядаються питання методики діагностики дослідницької компетентності та запропоновано педагогічні задачі як діагностичний інструмент сформованості дослідницьких умінь студентів; загальні рекомендації щодо використання педагогічних задач у навчальному процесі.

Також, у методичних рекомендаціях виокремлені дослідницькі вміння, якими має оволодіти студент у процесі навчання та запропоновано бланк самооцінки розвитку цих умінь. Студенту пропонується оцінити рівень розвитку власних дослідницьких умінь, зокрема:

- ✓ уміння чітко формулювати суть досліджуваної проблеми, мету, об'єкт, предмет, робочу гіпотезу, завдання дослідження, спланувати експеримент;
- ✓ розуміння основних методологічних принципів наукового дослідження і уміння застосування їх на практиці;

✓ уміння використовувати методи наукового дослідження (анкетування, тестування, моделювання, спостереження тощо);

✓ уміння теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити висунуту гіпотезу в рамках досліджуваної проблеми;

✓ уміння аналізувати результати своєї науково-дослідницької діяльності, робити необхідні висновки (проводити методологічну рефлексію);

✓ уміння вести наукову дискусію, аргументовано відстоювати свою точку зору;

✓ уміння застосовувати методи математичної статистики для аналізу результатів педагогічного експерименту [3].

Однією з функцій педагогічних задач є перевірка теоретичних знань, проте досить рідко їх використовують як діагностичний інструмент. Тому викладачам пропонується використовувати педагогічні задачі у навчальному процесі з метою перевірки сформованості дослідницьких умінь студентів. Доцільно пропонувати розв'язувати педагогічну задачу в межах аудиторних занять або за допомогою сервісу Google, зокрема через використання google-форми студенти мають змогу розв'язати її у будь-якому місці. Зміст задач, методика їх використання та розв'язування обирається викладачем відповідно до мети навчального заняття.

Пропонуючи студентам розв'язувати педагогічні задачі, викладач прагне досягнути:

- глибшого розуміння теми студентами, розвитку їх уяви;
- отримання підґрунтя для перевірки теорії, дослідження ідей, виявлення закономірностей, взаємозв'язків, формулювання гіпотез;
- пробудження інтересу, зацікавлення, активізації мислення та мотивування до дискусії;
- отримання додаткової інформації, поглиблення знань;
- розвитку аналітичного і стратегічного мислення, вміння вирішувати проблеми і робити раціональні висновки, розвитку комунікаційних навичок;
- інтеграції теоретичних знань з реаліями життя, перетворення абстрактних знань у цінності і вміння студента.

Використовуючи педагогічні задачі важливо дотримуватися наступних рекомендацій:

- взаємодія відбувається щонайменше між двома суб'єктами (викладач і студент);
- успішність розв'язання педагогічної задачі визначається успішністю вирішення її студентом;
- при аналізі педагогічної ситуації не можна ігнорувати психологічні характеристики суб'єктів, оскільки сам предмет задачі збігається із суб'єктом;
- зміст педагогічних задач пов'язаний із обговорюваною на занятті проблемою;
- педагогічні задачі добираються з урахуванням професійних обов'язків, знань та набутого життєвого досвіду студентів;
- оптимальна кількість педагогічних задач під час навчального заняття (не більше 2-х);
- використання педагогічних задач в позааудиторній діяльності (консультації, індивідуальні заняття тощо) та самостійній роботі;
- необхідність рефлексії.

Наведемо приклади педагогічних задач для діагностики набутих дослідницьких умінь студентів.

Задача 1. Перед Вами постала проблема формування у студентів готовності до майбутньої професійної діяльності. Якими будуть ваші дії, з чого почнете свою роботу? Що вам може допомогти у формулюванні гіпотези вашого дослідження?

Задача 2. Для участі у студентській науковій конференції Вам необхідно підготувати виступ за темою Вашого індивідуального дослідження: «Інноваційні підходи до викладання у вищому навчальному закладі». Як би ви побудували свій виступ? Складіть тези свого виступу.

Задача 3. Тема Вашого реферату «Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі педагогічного ВНЗ». У якій послідовності Ви будете висвітлювати матеріал за цією темою?

Задача 4. Викладач доручив Вам скласти список орієнтовних тем наукових робіт для студентів магістратури зі спеціальності «Педагогіка вищої школи». З чого почнете свою роботу? Якими критеріями відбору будете керуватися при визначенні тем? Наведіть приклади найактуальніших, на ваш погляд, тем.

Задача 5. На етапі написання магістерської роботи Вам необхідно підготувати статтю за результатами проведеного дослідження. На що Ви, особисто, звернете увагу при написанні, самоперевірці та оцінці її змістового наповнення (варіанти статей можуть бути подані на сайті чи запропоновані викладачем у друкованому вигляді).

Задача 6. Ваше індивідуальне дослідження Ви вирішили спрямувати на діагностику навчальних досягнень студентів та обрали наступну тему: «Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів». Викладач не затвердив цю тему, бо вона на його погляд – неактуальна. Ви не погодилися з таким рішенням викладача. Як можна розв'язати цей конфлікт? Обґрунтуйте можливі критерії оцінки навчальних досягнень студентів, для підтвердження актуальності вашої теми.

Задача 7. Викладач приступив до виконання своїх обов'язків. До складання свого індивідуального плану поставився дуже вимогливо. Але коли почав планувати наукову роботу, то зрозумів, що на неї не залишається робочого часу, тобто вона може проводитися лише у вільний від роботи час. Чи можливо, за таких умов, якісно займатися науковою роботою? Чи виникає така проблема у студентів у процесі виконання індивідуальних планів? Запропонуйте та обґрунтуйте своє вирішення даної проблеми з позиції студентства.

Задача 8. Сформулюйте завдання, які треба виконати для підтвердження такої гіпотези: професійне консультування молоді засобами мережі Інтернет набуває ефективності, якщо воно здійснюється системно за допомогою інформаційно-освітнього порталу і забезпечує:

- інтерактивний зв'язок через створення віртуального середовища між суб'єктами професійного консультування;
- варіативність форм і методів професійного консультування;

- систематизації та узагальнення одержаної інформації.

Задача 9. До Вас звернувся ваш одногрупник з проханням прочитати його наукову статтю. Складіть алгоритм дій роботи над статтею. На які моменти потрібно звернути увагу в першу чергу? Здійсніть перевірку статті згідно розробленого алгоритму (прикладі статей надає викладач або студент вибирає самостійно).

Задача 10. На одному з занять у науковому гуртку викладач запропонував зробити письмовий огляд наукового видання «Молодий вчений» (або на вибір студента). На одну із статей, що вас зацікавила напишіть анотацію.

Задача 11. Ви обрали тему магістерської роботи «Дидактичні ігри у творчій спадщині українських педагогів другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.», затвердили її на кафедрі і почали збір даних з обраної теми. Оскільки магістерська робота є науковою працею, визначте на яких підходах Ви побудуєте ваш науковий пошук відповідно обраної теми, та обґрунтуйте Ваш вибір. (тема може змінюватися)

Задача 12. Студент у своєму індивідуальному дослідженні «Організаційно-педагогічні засади особистісного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів» дійшов до констатувального етапу педагогічного експерименту. Науковий керівник підказав, що необхідно робити на даному етапі, але студент має незначний досвід у створенні анкет. Яким чином би Ви побудували анкету? Які типи питань, на ваш погляд, були б доцільними до цієї теми? Наведіть приклади питань (5-10 питань).

Задача 13. Ви працюєте над актуальною проблемою, що стосується професійного розвитку викладачів ВНЗ. Одним із Ваших завдань є створення моделі професійного розвитку викладача. Який метод наукового дослідження найбільш ефективний для виконання цього завдання? Побудуйте модель та обґрунтуйте її складові.

Задача 14. У процесі написання магістерської роботи, особливо на констатувальному або контрольному етапах педагогічного експерименту необхідно вибрати доцільні методи педагогічного дослідження. Із запропонованих тем магістерських робіт виберіть одну та складіть орієнтований план проведення спостереження. Орієнтовні теми:

- Інноваційні технології в початковій школі.
- Впровадження наукових засад теорії управління персоналом у практиці роботи керівника школи.
- Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями.
- Формування педагогічного іміджу майбутнього викладача вищої школи в процесі магістерської підготовки.

Задача 15. Ви – науковий керівник, який перевіряє магістерську роботу у студента, який завжди демонстрував значні успіхи у навчанні. Але перевірку на плагіат робота не пройшла. Студент все заперечує і не вважає, що він запозичив матеріал, тому що текст він перефразовав. Сплануйте свої дії для розв'язання цієї ситуації? Складіть пам'ятку для студентів, що стосується плагіату.

Висновки. Розроблені методичні рекомендації можуть бути використані викладачами університетів для перевірки сформованості дослідницьких умінь студентів та з метою самооцінювання ними набутих умінь. Відповідно до результатів, що отримуються після діагностики як з боку викладача, так і з боку студента, можна стверджувати, що посилюється об'єктивність оцінювання, студенти вмотивовані до подальшого вдосконалення й розвитку та надають викладачу необхідну інформацію щодо застосування ефективних педагогічних технологій, спрямованих на покращення якості їх підготовки до науково-дослідницької діяльності. Це, у свою чергу, уможливує та розширює межі використання педагогічних задач, як діагностичного інструменту сформованості дослідницьких умінь студентів у навчальному процесі та у позанавчальній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гражина Шилинг Доклад : Польская концепция валидации эффектов образования: между положениями и последствиями принятых решений / Г. Шилинг // Програма ХІ міжнародної науково-практичної конференції «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (24 – 26 листопада). – К., 2016. – 52 с.
2. Дівінська Н.О. Педагогічна майстерність викладача як умова ефективної організації науково-дослідної роботи в університеті / Н.О. Дівінська // Естетика і етика педагогічної дії: збірник наукових праць. – Вип.13. – Київ-Полтава: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, 2016. – С. 92 - 104.
3. Методичні рекомендації з діагностування дослідницьких умінь студентів / Н.О. Дівінська та ін. – Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. – 23 с.
4. Раєвська І.М. Діагностика дослідницьких умінь учителів початкової школи у системі післядипломної педагогічної системи [Е. ресурс] // World – 2013. – 18-29 June. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-213/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-213/17836-213-103>
5. Степанюк К.І. Діагностика рівня сформованості дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи / К.І. Степанюк // Витоки педагогічної майстерності. Зб. наук. праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Вип. 8., ч. II. – Полтава, 2011. – Серія „Педагогічні науки”. – С. 248 – 252
6. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів : практичний посібник / В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скиба; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 174 с.

REFERENCES

1. Gragina Shilling The Polish concept validation of education effects: between the provisions and the consequences of decisions making / G. Shilling // The Program of XI International scientific conference "Higher Education in the context of integration into the European educational space" (24 - 26 November). - K., 2016. – 52 p.
2. Divinska N.O. Pedagogical skills of the teacher as a condition for the effective organization of research work at the university / N.O. Divinska // Aesthetics and Ethics pedagogical action: technologies. – Vyp.13. - Kyiv-Poltava Institute of Teacher Education and Adult Education NAPS of

- Ukraine Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko, 2016. – P. 92 - 104.
3. Guidelines for diagnosing research skills of students / N.O. Divinska and others. – Institute of Higher Education NAPS Ukraine, 2016. – 23 p.
  4. Raevskaya I.M. Diagnostics research skills of primary school teachers in the system of postgraduate educational system [E. source] // World – 2013. - 18-29 June. – Access: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-213/theory-and-methods-of-studying-education-and-training-213/17836-213-103>.
  5. Stepaniuk K.I. Diagnosis of the research skills formation of primary school teachers / K.I. Stepaniuk // Origins pedagogical skills. Coll. Science works of Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko. – Vol. 8, ch. II. – Poltava, 2011. – Series "Teaching Science". – P. 248 – 252.
  6. Theoretical basis of the research activities of universities in the educational process: a practical guide / B. Majboroda, A. Yaroshenko, J. Skiba; Ed. O. Yaroshenko. – Kyiv Institute of Higher Education NAPS Ukraine, 2015. - 174 p.

Educational problems as a diagnostic tool of the students research skills

N. Dyachenko

Abstract. The paper proposes a solution of a problem relating to diagnostic research skills of the students at the second level of higher education. During the research, it was found out that the educational problems can apply as an effective tool for diagnostic research skills. In the paper the guidelines for diagnostic research skills of students is presented. The educational scenarios for students in accordance with certain guidelines of research skills are proposed.

Keywords: *pedagogical problem, diagnostic research skills, guidance, the second level of higher education.*

Педагогические задачи как диагностический инструмент исследовательских умений студентов

Н. А. Дяченко

Аннотация. В статье предложено решение одной из задач, касающихся диагностики исследовательских умений студентов второго уровня высшего образования. В процессе исследования установлено, что использование педагогических задач является действенным инструментом для диагностики исследовательских умений. Представлены методические рекомендации по диагностике исследовательских умений студентов. Предложены примеры сценариев (задач) для студентов в соответствии с исследовательскими умениями, которые определены в методических рекомендациях.

Ключевые слова: *педагогические задачи, диагностика исследовательских умений, методические рекомендации, второй уровень высшего образования.*